

Mål C-273/24 [Naski]ⁱ**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

18 april 2024

Hänskjutande domstol:

Sąd Najwyższy (Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

1 december 2023

Klagande:

X.Y.

Ytterligare deltagare:

Prokurator Generalny reprezentowany przez Prokuraturę Krajową
Rzecznik Praw Obywatelskich

Saken i målet vid den nationella domstolen

Rättsfråga som hänskjutits för att prövas av en sammansättning bestående av sju domare vid Sąd Najwyższy (nedan kallad Högsta domstolen) från en sammansättning bestående av tre domare vid denna domstol som hade att pröva en begäran om att domare som dömer vid Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (nedan kallad avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter) ska uteslutas från prövningen av mål I NO 47/18 angående X.Y:s överklagande av ett beslut från Krajowa Rada Sądownictwa (Nationella domstolsrådet, Polen) (nedan kallat Nationella domstolsrådet) om att avskriva det klagomål som framställt av X.Y. mot ett beslut från ordföranden för Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków, Polen).

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Säkerställande av att en dom från EU-domstolen, som meddelats efter en begäran om förhandsavgörande, följs av en sammansättning av den nationella domstolen som uppfyller kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag i den mening som avses i unionsrätten – Artiklarna 2, 6.1, 6.3 och 19.1 andra stycket i fördraget om Europeiska unionen (FEU) samt artikel 267 FEUF jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan)

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1) När en medlemsstats domstol i sista instans (Högsta domstolen), efter att ha erhållit en tolkning av unionsrätten från EU-domstolen avseende de rättsliga följderna av ett åsidosättande av grundläggande bestämmelser i den medlemsstatens lagstiftning om utnämning till domare vid Högsta domstolen, när nämnda åsidosättande består i följande:

a) Republiken Polens president utnämner domare i Högsta domstolen, trots att Nationella domstolsrådets beslut att föreslå vederbörande utnämningar dessförinnan överklagats till den behöriga nationella domstolen (Naczelny Sąd Administracyjny, nedan kallad Högsta förvaltningsdomstolen, Polen). Högsta förvaltningsdomstolen sköt upp verkställigheten av beslutet i enlighet med nationell rätt och på grundval av att överklagandeförfarandet inte avslutats. Beslutet ansågs vara rättsstridigt av Högsta förvaltningsdomstolen, som därefter slutgiltigt upphävde det, vilket innebar att genom denna rättsakt fråntogs utnämningen till en tjänst som domare vid Högsta domstolen den nödvändiga rättsliga grunden enligt artikel 179 i Republiken Polens konstitution i form av en ansökan till Nationella domstolsrådet om utnämning till en tjänst som domare,

b) nomineringsförfarandet genomförs av ett nationellt organ (Nationella domstolsrådet) utan hänsyn till principen om insyn och integritet, vilket – med beaktande av de omständigheter som berör rådets inrättande (i den del som rör domarna) och dess funktionssätt – inte uppfyller kraven för att anses vara ett konstitutionellt organ som ska värna domstolarnas oberoende och domarnas oavhängighet, eftersom det har inrättats i enlighet med Ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (lagen om ändring av lagen om Nationella domstolsrådet och vissa andra lagar) av den 8 december 2017 (Dz.U. 2018, position 3),

– ska avgöra den rättsfråga som hänskjutits till den domstolen med tillämpning av den tolkning av unionsrätten som Europeiska unionens domstol har gjort, ska då bestämmelserna i artiklarna 2, 6.1, 6.3 och 19.1 andra stycket [FEU] samt artikel 267 FEUF, jämförda med artikel 47 i [stadgan], tolkas så, att de utgör hinder för att en person som utnämns till domare vid Högsta domstolen, i strid med de bestämmelser i medlemsstatens nationella rätt som beskrivs ovan i punkt 1 a och b, deltar i den dömande sammansättning som ska pröva den rättsfrågan och

även så att de utgör hinder för ändringar i den dömande sammansättningen av en medlemsstats domstol som har hänskjutit en tolkningsfråga till EU-domstolen, när sådana ändringar har skett efter det att EU-domstolen genom ett förhandsavgörande besvarat denna fråga och dessa ändringar inte var motiverade av objektiva skäl (till exempel dödsfall eller pensionering av en domare som är ledamot i den dömande sammansättning som har hänskjutit tolkningsfrågan),

– och att de utgör hinder för att det i det mål som rör denna rättsfråga fattas några som helst beslut, däribland beslut om bland annat den dömande sammansättningen i Högsta domstolen eller om det datum för förhandling som fastställts för prövning av målet av en person som utnämnts till ordförande vid den domstolen, leder arbetet på tvistemålsavdelningen och även utnämnts till domare vid domstolen i strid med de bestämmelser i medlemsstatens nationella rätt som beskrivs ovan i punkt 1 a och b, eller av någon annan person som utnämnts till domare vid Högsta domstolen, likaså i strid med de bestämmelser i medlemsstatens nationella rätt som beskrivs ovan i punkt 1 a och b, varför sådana beslut eller rättshandlingar måste anses sakna rättsverkan,

– och att en domare vid Högsta domstolen, vars utnämning inte var behäftad med någon av de brister som beskrivs i punkt 1 a eller b ovan, för att förhindra att målet prövas av en domstol som inte utgör en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag i den mening som avses i unionsrätten, har rätt och skyldighet att vägra att delta i en kollegial dömande sammansättning vid Högsta domstolen, som till övervägande del består av personer som har utnämnts till domare vid den domstolen i strid med de bestämmelser i medlemsstatens nationella rätt som beskrivs ovan i punkt 1 a och b, och om ovanstående fråga besvaras jakande, även så att en domare som utnämnts till domare vid Högsta domstolen i ett förfarande som inte är behäftat med de brister som avses i punkt 1 a eller b och som är referent i målet rörande rättsfrågan, har befogenhet att utse den sammansättning som ska pröva denna fråga utan att beakta de bestämmelser i nationell rätt som ger ordföranden för Högsta domstolen, som leder arbetet på tvistemålsavdelningen, behörighet att utse dömande sammansättningar i mål som prövas av den domstolens tvistemålsavdelning i syfte att säkerställa unionsrättens effektivitet och den tolkning av unionsrätten som EU-domstolen gjort, samt så att de utgör hinder för att personer som utnämnts till domare vid Högsta domstolen i strid med de bestämmelser i medlemsstatens nationella rätt som beskrivs ovan i punkt 1 a och b, eller någon annan person som utnämnts till domare vid Högsta domstolen i strid med de bestämmelser i medlemsstatens nationella rätt som beskrivs ovan i punkt 1 a och b, har en ledande befattning vid Högsta domstolen (bland annat som ordförande för den domstolen, inbegripet befattning som förste ordförande för den domstolen eller avdelningschef på domstolens avdelningar) eller någon annan befattning i dess organ (till exempel som ledamot eller vikarie för en ledamot i dess kollegium eller som särskild utredare för disciplinära mål), som endast får innehas av lagligen utnämnda domare vid Högsta domstolen, och att nämnda personer utövar någon som helst verksamhet som omfattas av behörigheten för domare vid den domstolen vilka innehar ovannämnda

befattningar på grund av deras eventuella faktiska eller rättsliga inflytande på dess dömande verksamhet?

Anförda unionsbestämmelser

Artiklarna 2, 6.1, 6.3 och 19.1 andra stycket FEU

Artikel 267 FEUF

Artikel 47 i stadgan

Anförda nationella bestämmelser

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Republiken Polens konstitution) – artikel 179,

Ustawa o Sądzie Najwyższym (lagen om Högsta domstolen) av den 8 december 2017 – artiklarna 15 § 1, 21, 22, 26 § 2, 76 § 1, 83 § 1, 87 § 1 och 88,

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Förordning från Republiken Polens president) av den 14 juli 2022, Regulamin Sądu Najwyższego (Högsta domstolens rättegångsregler) – §§ 3, 4, 16, 80 § 7, § 84,

Lag av den 17 november 1964 – Kodeks postępowania cywilnego (civilprocesslagen) (nedan kallad KPC) – artikel 51,

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Sammansättningen bestående av tre domare vid Högsta domstolens tvistemålsavdelning har vid prövningen i mål III CO 121/18 av en begäran från domare X.Y. om att de domare vid Högsta domstolen som dömer i avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter ska uteslutas från prövningen av mål I NO 47/18 angående X.Y:s överklagande av ett beslut av det Nationella domstolsrådet av den 21 september 2018 om att avskryva det klagomål som framstälts av X.Y. mot ett beslut från ordföranden för Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków) av den 27 augusti 2018, konfronterats med Högsta domstolens beslut av den 8 mars 2019 som meddelades i mål I NO 47/2018, genom vilket X.Y.:s överklagande av detta beslut avslogs.
- 2 Det ovannämnda beslutet av den 8 mars 2019 meddelades av en sammansättning med en ensamdomare vid Högsta domstolen bestående av domaren BD. Med kännedom om de omständigheter under vilka BD utnämnts till domare vid Högsta domstolen – utnämningen skedde på förslag av det Nationella domstolsrådet, som inrättats i enlighet med föreskrifterna i Ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (lagen om ändring av lagen

om Nationella domstolsrådet och vissa andra lagar) av den 8 december 2017 (nedan kallad lagen av den 8 december 2017) – trots ett tidigare överklagande till Högsta förvaltningsdomstolen av Nationella domstolsrådets resolution och trots att denna resolution har iniberats av den domstolen och att målet vid Högsta förvaltningsdomstolen fortfarande pågick då tillsättningsbeslutet delgavs – samt de eventuella rättsliga konsekvenserna av nämnda beslut av den 8 mars 2019 när det gäller frågan huruvida begäran om uteslutning av domare från mål III CO 121/18 kan tas upp till fortsatt prövning, var Högsta domstolen, som skulle pröva denna begäran, mycket osäker på hur denna fråga skulle bedömas. Högsta domstolen formulerade och hänsköt därför genom beslut av den 20 mars 2019 (III CO 121/18) rättsfrågan till en sammansättning bestående av sju domare vid domstolen om huruvida det i rättsligt hänseende föreligger ett giltigt beslut som meddelats av en sammansättning med ensamdomare, om denne utnämns till domare vid Högsta domstolen under de omständigheter som anges ovan, och även frågan huruvida den omständigheten att Högsta förvaltningsdomstolen, innan beslutet om utnämning till tjänsten som domare i Högsta domstol meddelades, skjutit upp verkställigheten av det Nationella domstolsrådets beslut, är av betydelse för avgörandet av denna fråga?

- 3 Vid prövningen av de sålunda formulerade rättsfrågorna, var sammansättningen med sju domare i mål III CZP 25/19 i sin tur osäker på tolkningen av unionsrätten och hänsköt, genom beslut av den 21 maj 2019, en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen. Målet registrerades under nummer C-487/19.
- 4 Genom beslut av den 2 juni 2022 som antogs av en sammansättning bestående av sju domare konstaterade Högsta domstolens brottmålsavdelning att det Nationella domstolsrådet som inrättats i enlighet med föreskrifterna i lagen av den 8 december 2017 inte är ett organ som är identiskt med ett konstitutionellt organ, vars sammansättning och utnämningförfarande regleras i Republiken Polens konstitution, särskilt i artikel 187.1.
- 5 Den tolkning som Högsta domstolen gjorde i det beslut som antogs av de tre förenade avdelningarna: brottmålsavdelningen, tvistemålsavdelningen och avdelningen för arbetsrättsliga och socialförsäkringsrättsliga mål, den 23 januari 2023, bekräftades genom de domar som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen) meddelade den 22 juli 2021 i mål nr 4344/18, *Reczkiewicz mot Polen*, och den 8 november 2021 i mål nr 49868/19, 57511/19, *Dolińska – Ficek och Ozimek mot Polen*.
- 6 I dom av den 6 oktober 2021, *X.Y.* (Högsta domstolens avdelning för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter – Tillsättning) (C-487/19, nedan kallad domen i målet *X.Y.*, EU:C:2021:798) besvarade EU-domstolen den tolkningsfråga som hade framställts genom beslut av den 21 maj 2019.
- 7 Efter det att domen i målet *X.Y.* meddelats och EU-domstolen skickat handlingarna i mål III CZP 25/19 till Högsta domstolen, övertog domare JK, som under omtvistade omständigheter utnämns till tjänsten som förste ordförande för

Högsta domstolen, handlingarna i mål III CZP 25/19, med användning av de administrativa befogenheter som hör till denna befattning. Detta skedde utan någon kännedom av eller överenskommelse med domaren Karol Weitz, som var referent i mål III CZP 25/19, och dåvarande ordförande för avdelning III på Högsta domstolens tvistemålsavdelning och behörig för mål III CZP 25/19. JK hindrade referenten från att få tillgång till handlingarna och vägrade att överlämna dem till honom under förevändning att det var nödvändigt att ansöka om att Republiken Polens president skulle utse en särskild utredare för disciplinära mål för att bedöma om ett disciplinförfarande skulle inledas mot domare BD och under förevändning att Högsta domstolens avdelning för studier och analyser skulle anmodas att yttra sig om räckvidden och konsekvenserna av domen i målet X.Y. När JK vidtog de angivna åtgärderna ingick han ännu inte i Högsta domstolens dömande sammansättning i mål III CZP 25/19.

- 8 Under perioden mellan det att beslutet av den 21 maj 2019 antogs och domen i målet X.Y. meddelades, pensionerades tre domare av den dömande sammansättning med sju domare som antog nämnda beslut, varför det var nödvändigt att komplettera sammansättningen i mål III CZP 25/19. Referenten ansökte om en sådan komplettering hos ordföranden för Högsta domstolen som leder arbetet på Högsta domstolens tvistemålsavdelning genom beslut av den 30 december 2021, och fastställde samtidigt datum för förhandling i mål III CZP 25/19 till den 31 januari 2022. Sedan början av 2022 har mål III CZP 25/19 fått ett nytt målnummer och registrerats under nummer III CZP 1/22. I strid med principen om kontinuitet i sammansättningen och med yttrandet från Högsta domstolens byrå för studier och analys av den 25 januari 2022 utsåg domare MB, i egenskap av ordförande för Högsta domstolen som leder arbetet på Högsta domstolens tvistemålsavdelning, en ny dömande sammansättning i mål III CZP 1/22 genom beslut av den 26 januari 2022 i vilken följande domare ingick: JK som ordförande, KS, K. Weitz, som referenter, PW, WZ och CV samt RX. Det rörde sig i själva verket om en ändring av den dömande sammansättningen som gjordes utan några objektiva skäl och i strid med hittillsvarande praxis vid Högsta domstolens tvistemålsavdelning, enligt vilken, för det fall att en utökad sammansättning i den domstolen blivit ofullständig (till exempel på grund av att en av domarna som dittills ingått i den dömande sammansättningen hade gått i pension), sammansättningen ska kompletteras genom att en ny domare tillsätts i sammansättningen, och inte genom att den dömande sammansättningen i dess helhet tillsätts på nytt. Till följd av beslutet av den 26 januari 2022 utslöts domare TN som hittills hade varit ordförande för sammansättningen från sammansättningen utan saklig grund. Den ändring av sammansättningen som genomfördes i mål III CZP 1/22 ledde till att domare vid Högsta domstolen som hade nominerats till domare vid den domstolen under exakt samma omständigheter som de under vilka domare BD hade nominerats till domare vid denna domstol utnämndes till denna sammansättning. Härvid utgör nämnda domare majoriteten av den nyutnämnda dömande sammansättningen (detta resultat uppnåddes genom att domare TN utslöts från sammansättningen). Med hänsyn till omständigheterna i själva målet, där föremålet för bedömningen huvudsakligen är omständigheterna kring utnämningen till domare i Högsta

domstolen av domare BD, vilket sammanfaller med omständigheterna kring utnämningen av JK, KS, CV och RX till domare i samma domstol, det vill säga samtliga nya ledamöter i den dömande sammansättning som utgör majoriteten av denna, och med omständigheterna kring och effekten av den ovan nämnda ändringen av sammansättningen, kan ändringen därför anses utgöra en åtgärd som syftar till att uppnå en på förhand given effekt i form av en specifik lösning av en rättsfråga. Detta intryck förstärks av att denna ändring gjordes av domare MB, i egenskap av ordförande för Högsta domstolen som leder arbetet på Högsta domstolens tvistemålsavdelning, som även utnämndes till domare vid Högsta domstolen under exakt samma omständigheter som domare BD. Genom beslut av den 21 november 2023 uteslöts dessutom domare WZ, som ingick i sammansättningen med sju domare i detta mål från början av prövningen av målet, under förevändning av långvarig frånvaro på grund av sjukdom. I hans ställe trädde domare TN i sammansättningen som vikarierande domare. Denna ändring saknade också grund, eftersom domare WZ, efter en period av giltig frånvaro på en månad, skulle återgå till sin dömande verksamhet i början av 2024. Domare TN:s återkomst till den dömande sammansättningen utgör därför inte en åtgärd som avhjälpes den brist som följer av beslutet av den 26 januari 2022 som består i att utesluta honom från denna sammansättning.

- 9 Oberoende av de invändningar som gjorts om lagenligheten av de ändringar som gjorts i den dömande sammansättningen i mål III CZP 1/22, ska det erinras om den lagstadgade grunden för uteslutning av de fyra nyutnämnda domarna till sammansättningen i artikel 48 § 1 punkt 1 KPC, enligt vilken en domare ska uteslutas enligt lag från prövningen av mål i vilka han eller hon är part eller i vilka han eller hon har ett sådant rättsligt förhållande med en av parterna att utgången av målet påverkar hans eller hennes rättigheter eller skyldigheter.
- 10 I den ovannämnda bestämmelsen fastställs två absoluta grunder för uteslutning av en domare, varav den första omfattar den situationen att domaren är part i det mål i vilket han eller hon ska döma (*nemo iudex in causa sua*). Det rör sig inte bara om en situation där en domare formellt är part i ett mål, utan även om ett fall där en domare skulle eller skulle kunna omfattas av verkningarna av ett avgörande (till exempel dess lagakraftägande). Om denna ståndpunkt antas ska det erinras om att enligt 87 § 1 i lagen om Högsta domstolen kan en sammansättning med sju domare besluta att ge avgörandet verkan av en rättsprincip och ett avsteg från en sådan princip kräver ett beslut av den behöriga avdelningen i plenisammansättning. Detta innebär att verkningarna av ett eventuellt avgörande som antagits av en sammansättning bestående av sju domare som utgör en rättsprincip skulle utsträckas till att omfatta samtliga domare vid tvistemålsavdelningen, det vill säga även de domare som nyligen utnämnts till domare i den dömande sammansättningen, och dessa verkningar skulle överensstämja med de verkningar som avgörandets lagakraftägande medför. Med andra ord skulle nämnda domare, genom att delta i antagandet av det aktuella beslutet, med bindande verkan medbesluta för dem själva och övriga domare vid tvistemålsavdelningen och andra domare vid Högsta domstolen, om rättsverkningarna av de rättsstridigheter som förekommit i förfarandet avseende

deras nominering. Denna omständighet är än mer tydlig, om man beaktar att det i mål III CZP 1/22 är just omständigheterna kring utnämningen av BD till domare som är föremål för bedömning. Såsom angetts ovan är dessa omständigheter identiska med de omständigheter under vilka domarna JK, RX, KS och CV utnämndes till domare vid Högsta domstolen.

- 11 Enligt Högsta domstolens fasta praxis kan en ansökan om att en person som har utnämnts till domare av Republiken Polens president på förslag av det Nationella domstolsrådet, som inrättats i enlighet med föreskrifterna i lagen av den 8 december 2017, ska uteslutas från domstolens dömande sammansättning, inte prövas av en domstol i vilken en sådan domare i sammansättningen ingår, eftersom det annars skulle uppstå en situation som omfattas av förbudet *nemo iudex in causa sua*, och ett överklagande inom ramen för vilket invändningar har framställts avseende denna brist i förfarandet för utnämning av en domare kan enligt nämnda praxis inte heller prövas av en domstol i vilken en person som har utnämnts enligt samma förfarande ingår i dess sammansättning (jämför det beslut som antagits av sju domare i Högsta domstolens brottmålsavdelning den 2 juni 2022 i mål I KZP 2/22 och ytterligare rättspraxis som anges där).
- 12 I förevarande fall hindras domarna JK, RX, KS och CV från att delta i beslutets antagandet – förutom av att de är uteslutna enligt lag – av ytterligare en omständighet. Det har ovan angetts att den rättsfråga som hänsköts för prövning till sammansättningen med sju domare i mål III CO 121/18 hade sin grund i att det var osäkert huruvida Högsta domstolens beslut av den 8 mars 2019 existerade, till följd av omständigheterna kring utnämningen av BD till domare vid Högsta domstolen, som meddelade detta beslut som ensamdomare. Eftersom omständigheterna för utnämningen av domarna JK, RX, KS och CV är desamma och domarna utgör majoriteten av den dömande sammansättningen i förevarande fall, skulle ett beslut från Högsta domstolen som eventuellt skulle antas med deras deltagande vara behäftat med exakt samma fel som det som gjorts gällande med avseende på beslutet av den 8 mars 2019. Ett sådant beslut skulle nödvändigtvis inte kunna innebära att den hänskjutna rättsfrågan avgörs på ett ändamålsenligt sätt, eftersom det i sig skulle ligga till grund för en identisk rättsfråga.
- 13 JK, RX, KS och CV har, trots de omständigheter som åberopats som skäl för att utesluta dem, ännu inte underrättat Högsta domstolen om grunden för deras uteslutning. CV har inte heller underrättat Högsta domstolen om att han befinner sig i en personlig tvist med en av parterna i förevarande mål, X.Y., som väckt talan vid Högsta domstolen för att få fastställt att CV inte är domare vid den domstolen.
- 14 Begäran om uteslutning av domarna JK, RX och KS framställdes av X.Y.:s ombud i januari 2022. Prövningen av begäran blockerades emellertid av JK och MB för en period på mer än ett år. Fram till antagandet av det aktuella beslutet hade nämnda begäran om uteslutning inte prövats.

- 15 Med hänsyn till samtliga omständigheter i förevarande mål är det nödvändigt att beakta ytterligare en fråga. Beslutet av den 26 januari 2022, i vilket den dömande sammansättningen i mål III CZP 1/22 fastställdes, antogs av domare MB, som ensamdomare, i egenskap av ordförande för Högsta domstolen som leder arbetet på tvistemålsavdelningen. Eftersom domaren MB utnämndes till domare vid Högsta domstolen under exakt samma omständigheter som domaren BD gäller de omständigheter som anförts som skäl till att utesluta domarna JK, RX, KS och CV enligt lag i förevarande mål till fullo även för domare MB. På samma sätt hänför sig den osäkerhet som råder om huruvida beslutet av den 8 mars 2019 existerar, som är föremål för rättsfrågan i mål III CZP 1/22, även uttryckligen till frågan huruvida beslutet av den 26 januari 2022 existerar.
- 16 Om det fastställs att beslutet av den 26 januari 2022 inte existerar i rättsligt hänseende saknar detta betydelse för domare Karol Weitz ställning som referent och ledamot i den dömande sammansättningen i mål III CZP 1/22. Om så anses vara fallet förblir domare Karol Weitz referent och ledamot i den dömande sammansättningen enligt 2019 års beslut, genom vilket den dåvarande ordföranden för Högsta domstolen, som leder arbetet på Högsta domstolens tvistemålsavdelning, utsåg den ursprungliga sammansättningen i mål III CZP 25/19. Detta beslut har inte upphört att gälla. Beslutet av den 26 januari 2022 hade ingen inverkan på detta beslut. Detta gäller i ännu högre grad om det utgås från att beslutet av den 26 januari 2022 inte existerar i rättsligt hänseende.
- 17 I Högsta domstolen är det, i enlighet med Högsta domstolens rättegångsregler, i allmänhet referenten som har befogenhet att fastställa datum för förhandling i enskilda mål (artikel 84 § 1 och 84 § 2 i Högsta domstolens rättegångsregler). Ursprungligen hade referenten rätt att fastställa datum för förhandlingar. Efter det att referenterna började vägra att fastställa datum för förhandlingar i mål där så kallade blandade sammansättningar utsetts, det vill säga sammansättningar i vilka domare vid Högsta domstolen som utnämnts på förslag av det Nationella domstolsrådet, som inrättats i enlighet med föreskrifterna i lagen av den 8 december 2017, deltog, det vill säga sammansättningar som, mot bakgrund av Europadomstolens och Högsta domstolens praxis, inte uppfyller EU:s krav eller konventionella krav på en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag (se, bland annat, Europadomstolens dom av den 22 juli 2021, nr 43447/19, Reczkowicz mot Polen, särskilt punkterna 227–284, dom av den 8 november 2021, nr 49868/19 och 57511/19, Dolińska-Ficek och Ozimek mot Polen, särskilt punkterna 290–320, 340–350, 353–357, 368 och dom av den 3 februari 2022, nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. mot Polen, särskilt punkterna 313–321, 336–346, 349–351, 352–353, 364 och EU-domstolens dom av den 26 mars 2020, C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, Erik Simpson mot Europeiska unionens råd och HG mot Europeiska kommissionen, punkt 72 och följande punkt, dom av den 6 oktober 2021, C-487/19, X.Y., punkt 123 och följande punkt samt dom av den 29 mars 2022, C-132/20, BN, DM, EN mot Getin Noble Bank S.A., punkt 116 och följande punkt), ändrade Republiken Polens president Högsta domstolens rättegångsregler på så sätt att om referenten inte fastställer datum för förhandling i ett mål kan numera ordföranden för Högsta domstolen som leder arbetet på den

behöriga avdelningen eller chefen för den avdelning som är behörig i målet (artikel 84 § 3 i Högsta domstolens rättegångsregler) göra detta mot referentens vilja. I mål III CZP 1/22 har referenten Karol Weitz, som genom beslutet av den 26 januari 2022 har ifrågasatt lagenligheten av sammansättningen och det sätt på vilket denna utformats, aldrig fastställt datum för förhandling i den sammansättning som anges i detta beslut, trots att ordföranden för Högsta domstolen, som leder arbetet på tvistemålsavdelningen, hade lagt in förhandlingarna i detta mål i tvistemålsavdelningens förhandlingsplan. Vid flera tillfällen har datumet för förhandling i detta mål, med stöd av ovannämnda befogenhet, fastställts av den nuvarande ordföranden för avdelning III på tvistemålsavdelningen, domare GC, som utnämns till domare vid Högsta domstolen under samma omständigheter som BD eller domare MB, som i egenskap av ordförande för Högsta domstolen leder arbetet på Högsta domstolens tvistemålsavdelning. De förhandlingar som fastställdes på detta sätt ställdes in på grund av att referenten eller en annan ledamot i den dömande sammansättningen var frånvarande av giltig anledning. Det förhållandet att de ständigt utsågs enligt ovan utgjorde ett administrativt försök att tvinga referenten att döma i den blandade sammansättning som fastställdes genom beslut av den 26 januari 2022.

Kortfattad redogörelse för skälen till begäran om förhandsavgörande

- 18 EU-domstolens svar på tolkningsfrågan är en förutsättning för att kunna avgöra om den dömande sammansättning som utsetts i mål III CZP 1/22 är lagenlig och har utsetts med giltig verkan samt om hur och vem som bör och kan utse sammansättningen. Om EU-domstolen finner att domarna JK, RX, KS och CV inte kan vara ledamöter i den dömande sammansättningen i mål III CZP 1/22 och att varken domare MB eller någon annan domare vid Högsta domstolen som utnämns till domare under de omständigheter som beskrivs i tolkningsfrågan inte kan fatta några som helst beslut i mål III CZP 1/22, inbegripet beslut om den dömande sammansättningen eller datum för förhandlingar, har de beslut som ovannämnda domare har fattat i detta avseende följaktligen inte några rättsverkningar, och följaktligen kan beslutet om sammansättningen i mål III CZP 1/22, utan beaktande av de bestämmelser i nationell rätt genom vilka befogenhet i detta avseende ges till ordföranden för Högsta domstolen som leder arbetet på tvistemålsavdelningen, fattas av referenten i mål III CZP 1/22, vars utnämning till domare vid Högsta domstolen inte är behäftad med de ovannämnda bristerna. Den domaren fattar beslut om den dömande sammansättningen i mål III CZP 1/22, och fastställer datum för förhandling för prövning av målet, och banar därmed väg för Högsta domstolen att fatta beslut varigenom den rättsfråga som är aktuell i målet kommer att avgöras med tillämpning av den tolkning av unionsrätten som EU-domstolen gjort i domen i målet X.Y. Därigenom kommer förfarandet i mål III CZP 1/22 och förfarandet i det underliggande målet III CO 121/18 att kunna avslutas.
- 19 Europeiska unionen är en rättslig union vars uppgift att säkerställa domstolsprövningen inom dess rättsordning inte bara ankommer på EU-domstolen

utan även på medlemsstaternas domstolar. Medlemsstaterna måste vidta de åtgärder som krävs för att se till att enskildas rätt till ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten iakttas. Enligt EU-domstolens praxis utgör principen om ett effektivt domstolsskydd för rättigheter som tillkommer enskilda enligt unionsrätten, såsom den kommer till uttryck i artikel 19.1 andra stycket FEU, och såsom den följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, en allmän princip i unionsrätten. Möjligheten till en effektiv domstolsprövning som syftar till att säkerställa iakttagandet av unionsrätten är i sig en grundförutsättning för en rättsstat. Varje medlemsstat ska säkerställa att de instanser som i egenskap av ”domstol”, i den mening som avses i unionsrätten, hör till dess system med rättsmedel inom de områden som omfattas av unionsrätten uppfyller kraven på ett effektivt domstolsskydd (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkterna 33–37, dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (Bristar i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkterna 49–52 och där angiven rättspraxis).

20. Vid bedömningen av huruvida den berörda instansen uppfyller kraven för att anses som domstol i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU ska hänsyn bland annat tas till sådana kriterier som rättslig grund för instansens agerande, instansens oavhängighet, och de personer som dömer där i egenskap av domare (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkterna 38, 42–43, dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (Bristar i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 53). Dessa sammanfaller helt med de krav som ställs på begreppet domstol i artikel 47 andra stycket i stadgan i samband med rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol (dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 41, dom av den 25 juli 2018, Minister for Justice and Equality (Bristar i domstolssystemet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 53) (dom C-64/16, Associação Sindical dos Juizes Portugueses mot Tribunal de Contas, punkt 41, dom C-216/18 PPU, LM, punkt 53, dom av den 23 januari 2018, FV/rådet, T-639/16 P, EU:T:2018:22, punkt 67). Ovannämnda motsvarar också de krav på en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag enligt artikel 6.1 i Europakonventionen (jämför i detta sammanhang artikel 52.3 och 52.7 i stadgan och artikel 6.3 FEU).

21. Sambandet mellan mål III CZP 1/22 och unionsrätten är uppenbart. För det första ska sammansättningen med sju domare vid Högsta domstolen i det målet avgöra en rättsfråga med tillämpning av den tolkning av unionsrätten som EU-domstolen gjort i domen i målet X.Y. och på så sätt efterkomma den domen. Det är således nödvändigt att pröva huruvida den sammansättning av Högsta domstolen, som har fastställts genom beslut av den 26 januari 2022, är lagenlig och har utsetts med giltig verkan och således kan efterkomma domen i målet X.Y. För det andra visar omständigheterna i mål III CZP 1/22 hur den dömande verksamheten vid Högsta domstolens tvistemålsavdelning och Högsta domstolen själv störs i en situation där den dömande verksamheten utövas och de ledande

befattningarna i sammansättningen av denna domstol innehas av domare vid Högsta domstolen som utnämns till sina tjänster genom ett rättsstridigt förfarande, varvid det ska erinras om att Högsta domstolens och dess tvistemålsavdelnings verksamhet mycket ofta omfattar mål där frågor om tolkning och tillämpning av unionsrätten uppkommer, vilket gör det nödvändigt att avgöra huruvida Högsta domstolens och dess tvistemålsavdelnings verksamhet är förenlig med de krav som uppställs i unionen och konventioner.

22. Högsta domstolens dömande verksamhet är i faktiskt och rättsligt hänseende beroende av att domare vid denna domstol som har olika ledande befattningar vid den domstolen eller som ingår i dess organ utövar sina befogenheter, vilket faktiskt kan påverka oavhängigheten hos domarna vid domstolen. Högsta domstolens ordförande, som leder arbetet på den berörda avdelningen, har till exempel befogenhet att utse dömande sammansättningar i enskilda mål och, i vissa situationer, att fastställa datum för förhandling i dessa mål i referentens ställe. Det rör sig om åtgärder som används för att tvinga domare vid Högsta domstolen, vars utnämning till domare vid Högsta domstolen inte påverkas av de angivna bristerna, att döma i sammansättningar med domare som utnämns till domare vid Högsta domstolen i ett rättsstridigt förfarande. Dessutom kan ordföranden för Högsta domstolen, som leder arbetet på den berörda avdelningen i egenskap av överordnad för all administrativ personal och domstolspersonal som tjänsgör på denna avdelning, påverka och påverkar faktiskt dessa arbetstagares benägenhet eller förmåga att följa de enskilda domarnas anvisningar och förordnanden. Under omständigheterna i förevarande fall ska det dessutom beaktas att förste ordföranden för Högsta domstolen har omfattande administrativa och organisatoriska befogenheter. Ordföranden leder särskilt arbetet på Högsta domstolen och är överordnad all domstolspersonal och administrativ personal vid Högsta domstolen och har därmed ett avgörande inflytande på rörligheten för handlingar vid Högsta domstolen och på domarnas tillgång till handlingarna i målet. Förste ordföranden för Högsta domstolen är enligt Högsta domstolens rättegångsregler ordförande för varje kollegial dömande sammansättning i Högsta domstolen där han eller hon ingår, och kan enligt lagen om Högsta domstolen begära att Högsta domstolens särskilda utredare för disciplinära mål inleder ett disciplinärt förfarande mot varje domare i den domstolen. Detta innebär att det inflytande som förste ordföranden för Högsta domstolen har på enskilda domares dömande verksamhet kan vara och faktiskt är relevant, såsom framgår av omständigheterna i förevarande mål. Det ska dessutom påpekas att de väsentliga uppgifterna i Högsta domstolens dagliga verksamhet utförs av dess kollegium, eftersom detta har omfattande rådgivande befogenheter och beslutsbefogenheter (till exempel vad gäller valet av särskild utredare för disciplinära mål vid Högsta domstolen och begäran om att ett disciplinärt förfarande ska inledas mot domare vid Högsta domstolen). Kollegiet består för närvarande till övervägande del av domare från Högsta domstolen som utnämns till domare vid denna domstol i ett rättsstridigt förfarande. Dessutom kommer valet av nya ledamöter till kollegiet, som säkerligen kommer att domineras av dessa domare, att äga rum i Högsta domstolens tvistemålsavdelning den 12 januari 2024.

23. Enligt Europadomstolens och Högsta domstolens fasta praxis har det redan slagits fast att den prövning av målet som görs av Högsta domstolens sammansättning med domare som utnämns till domare vid den domstolen på förslag av det Nationella domstolsrådet, som inrättats i enlighet med föreskrifterna i lagen av den 8 december 2017, strider mot en parts rätt att få målet prövat av en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen (se särskilt Europadomstolens dom av den 22 juli 2021, nr 43447/19, i målet *Reczkowicz mot Polen*, särskilt §§ 227–284, dom av den 8 november 2021, nr 49868/19 och 57511/19, i målet *Dolińska-Ficek och Ozimek mot Polen*, särskilt §§ 290–320, 340–350, 353–357, 368, dom av den 3 februari 2022, nr 1469/20, i målet *Advance Pharma Sp. z o.o. mot Polen* samt beslutet från de tre förenade avdelningarna vid Högsta domstolen: brottmålsavdelningen, tvistemålsavdelningen och avdelning för arbetsrättsliga och socialförsäkringsrättsliga mål av den 23 januari 2020 i mål BSA 1–4110–1/20). Detta innebär att ingen sammansättning vid Högsta domstolen med domare som utnämns till domare vid denna domstol genom ett rättsstridigt förfarande uppfyller kraven på en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag i den mening som avses i Europakonventionen och unionsrätten.

24. Det är paradoxalt att ingen dömande sammansättning vid Högsta domstolen i vilken domare ingår, vilka utnämns till domare vid den domstolen genom ett rättsstridigt förfarande, uppfyller detta krav och att de domare som för närvarande utnämns inom ramen för ett sådant förfarande samtidigt innehar nästan alla viktiga befattningar i Högsta domstolen och även ingår i dess kollegium, och på så sätt behåller ett betydande inflytande över Högsta domstolens dömande verksamhet. Enligt Högsta domstolen strider detta paradoxala, näst intill patologiska tillstånd, uppenbart och utan tvekan mot artiklarna 2, 6.1, 6.3 och 19.1 andra stycket FEU samt mot artikel 267 FEUF.

20 Av dessa skäl och med beaktande av unionsrättens effektivitetsprincip har Högsta domstolen beslutat i enlighet med vad som anges ovan.